sunda Basra âlimlerinin en meşhurlarından biri olduğunu zikretmekte, talebesi olan Müberred, Sîbeveyhi'den sonra nahvi en iyi onun bildiğini söylemektedir. Câhiz'e göre de zamanının üç büyük nahivcisinden biridir. Güçlü bir diyalektiğe sahip olan Ebû Osman yaptığı tartışmalarda daima galip gelmiş, bu arada birçok konuda Ahfeş el-Evsat'la tartışıp onu susturmuştur. Tabakat kitaplarında onun yaptığı tartışmalardan çeşitli örnekler mevcuttur.

Halife Vâsik-Billâh'la tanışması, bir câriyenin, halifenin huzurunda Ümeyye b. Ebü's-Salt'ın şiirindeki bir kelimeyi okuyuşuna itiraz edilince, söz konusu kelimeyi Basra'nın en büyük âlimi Ebû Osman el-Mâzinî'nin de aynı şekilde okuduğunu söylemesi üzerine Sâmerrâ'da saraya davet edilmesiyle başlamış, aralarındaki münasebet zamanla gelişmiş ve Vâsik-Billâh Ebû Osman'a maaş bağlamıştır. Sarayla irtibatı Mütevekkil-Alellah zamanında da (847-861) devam eden Ebû Osman Basra'da vefat etti.

İtikadî yönden İmâmiyye me... mensup olan Ebû Osman bazı ... da Mürcie görüşünü benimsem... ilimlerde hocası kelâmcıların ... rından İbn Mîsem'dir.

Ebû Osman el-Mâzinî nahivd... de sarfla ilgilenmiş, daha önce nahivle birlikte ele alınan sarfı müstakil bir ilim halinde tedvin eden ilk dilci olmuştur. Dilde kıyasa büyük önem vermiş, kıyasa uymayan şeyleri Kur'an'da bile olsa reddetmiştir.

Eserleri. Birçok meselede Sîbeveyhi ve Halîl b. Ahmed'e muhalefet eden Ebû Osman el-Mâzinî'nin değişik konularda yazdığı eserleri içinde en önemlisi *et-Taṣrîf**tir. Bir sarf mukaddimesi olan eser, Sîbeveyhi'nin *el-Kitâb*'ındaki sarfla ilgili dağınık meseleleri bir araya getirmiştir. Esere İbn Cinnî'nin yaptığı *el-Munṣıf* adlı şerh İbrâhim Mustafa ve Abdullah Emîn tarafından neşredilmiştir (I-III, Kahire 1373-1379 / 1954-1960). Ebû Osman'ın kaynaklarda zikredilen diğer eserleri şunlardır: *Kitâb fi'l-Ḳur'ân, ʿİlelü'n-naḥv, Tefsîru Kitâbi Sîbeveyhi, Mâ yelḥanü fîhi'l-ʿâmme, Kitâbü'l-Elif ve'l-lâm, Kitâbü'l-ʿArûż, Kitâbü'l-Ḳavâfî, Kitâbü'd-Dîbâc fî cevâmiʿi Kitâbi Sîbeveyhi, Kitâbü't-Taʿlîḳ.*

Ebû Osman el-Mâzinî hakkında R. A. Ubeydî tarafından *Ebû ʿOsmân el-Mâzinî ve meẕâhibuhû fi'ṣ-ṣarf ve'n-naḥv* (Bağdad 1969) adlı bir çalışma yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü't-Tayyib el-Lugavî, *Merâtibü'n-naḥviyyîn* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1375 / 1955, s. 77-80; Sîrâfî, *Aḫbârü'n-naḥviyyîne'l-Baṣriyyîn* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ), Kahire 1405 / 1985, s. 85-95; Ebû Bekir ez-Zübeydî, *Ṭabaḳātü'n-naḥviyyîn ve'l-luġaviyyîn* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1392 / 1973, s. 87-93; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Flügel), s. 57; İbn Cinnî, *el-Munṣıf* (nşr. İbrâhim Mustafa — Abdullah Emîn), Kahire 1379 / 1960, III, 313-343; Hatîb, *Târîḫu Baġdâd,* VII, 93; İbnü'l-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ*ʾ (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1386 / 1967, s. 182-187; Yâkūt, *Muʿcemü'l-üdebâ*ʾ, VII, 107-128; İbnü'l-Esîr, *el-Lübâb,* III, 145; İbnü'l-Kıftî, *İnbâhü'r-ruvât,* I, 281-291; İbn Hallikân, *Vefeyât,* I, 283-286; Abdülbâkī b. Abdülmecîd el-Yemânî, *İşâretü't-taʿyîn fî terâcimi'n-nühât ve'l-luġaviyyîn* (nşr. Abdülmecîd Diyâb), Riyad 1406 / 1986, s. 61-62; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâ*ʾ, XII, 270-272; Safedî, *el-Vâfî,* X, 211-216; Taşköprizâde, *Mevżûʿâtü'l-ulûm,* I, 172-174; İbn Kesîr, *el-Bidâye,* X, 352-353; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân,* II, 57; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire,* II, 329; Süyûtî, *Buġyetü'l-vuʿât,* I, 463-466; Hânsârî, *Ravżâtü'l-cennât,* II, 134-138;

ABDURRAHMAN b. MİL

عبد الرحمن بن مل

bk. **EBÛ OSMAN en-NEHDÎ**
Muhaddis ve mücahid tâbiî.

EBÛ OSMAN en-NEHDÎ

(أبو عثمان النهدي)

Ebû Osmân Abdurrahmân b. Mil (Mül, Mel) b. Amr en-Nehdî (ö. 100 / 718-19)

Muhaddis ve mücahid tâbiî.

Câhiliye devrinde doğdu. Kudâa kabilesinin Nehd koluna mensuptur. Ebû Hâtim er-Râzî onun kavminin **arîf***i olduğunu belirtmektedir. Hz. Peygamber hayatta iken İslâmiyet'i kabul etmekle beraber kendisiyle görüşemedi. Münzevi yaşamayı sevdiği anlaşılan Ebû Osman Hz. Ebû Bekir ile de görüşemedi. Onun vefatından sonra Medine'ye göç etti. Hz. Ömer devrinden itibaren İslâm fetihlerine katılarak Yermük, Kādisiye, Celûlâ, Tüster, Nihâvend, Azerbaycan ve Köprü savaşlarında bulundu. Nihâvend Savaşı'nı kazandıklarını Hz. Ömer'e o müjdeledi. Bir ara ihtisablık görevini üstlendi. Kerbelâ Vak'ası'ndan sonra (61 / 680) Resûlullah'ın torununun şehid edildiği yerde duramayacağını söyleyerek ikamet etmekte olduğu Kûfe'den ayrıldı, Basra'ya yerleşti.

Selmân-ı Fârisî ile on iki yıl arkadaşlık yaptığını söyleyen Ebû Osman en-Nehdî Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd, Übey b. Kâ'b, Sa'd b. Ebû Vakkās, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Abbas ve Üsâme b. Zeyd gibi sahâbîlerden rivayette bulundu. Bağdat'ta sahâbî Cerîr b. Abdullah'ın derslerini takip etti. Kendisinden de Katâde b. Diâme, Humeyd et-Tavîl, Süleyman b. Tarhân, Eyyûb es-Sahtiyânî vb. âlimler hadis rivayet ettiler. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almış, Übey b. Kâ'b'dan rivayet ettiği hadisler Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'in de topluca bir araya getirilmiştir (V, 132-133). İbn Sa'd, Ali b. Medînî, Ebû Hâtim er-Râzî, Nesâî ve İbn Hibbân gibi hadis otoriteleri onun güvenilir bir râvi olduğunu söylemişlerdir.

Muhadramûn*dan ve 130 yıl yaşadığı için de **muammerûn***dan kabul edilen Ebû Osman en-Nehdî 100 (718-19) yılında Basra'da vefat etti. 95 (714) veya 105'te (723) öldüğü de rivayet edilmektedir.

Talebelerinden Süleyman b. Tarhân onun gece gündüz ibadet ettiğini, devamlı oruç tuttuğunu, üzerine baygınlık gelinceye kadar namaz kıldığını söylemektedir. Ayrıca altmış defa hac ve umre yaptığı nakledilmektedir. Câhiliye dönemiyle ilgili, inanç tarihi bakımından önemli sayılabilecek bazı hâtıralarıyla şu sözü kaynaklarda zikredilir: "130 yıl yaşadım; bu zaman zarfında her şeyin eskiyip değiştiğini gördüm; fakat gönüldeki istek ve arzular hiçbir değişikliğe uğramadı".

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 132-133; Süfyân es-Sevrî, *Tefsîr,* Beyrut 1403 / 1983, s. 369-370; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳāt,* VII, 97-98; Buhârî, *et-Târîḫu'ṣ-ṣaġîr,* I, 235; İbn Kuteybe, *el-Maʿârif* (Sâvî), s. 188; Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-esmâ*ʾ, Beyrut 1983, II, 26; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-taʿdîl,* V, 283-284; Hatîb, *Târîḫu Baġdâd,* X, 202-205; İbn Abdülber, *el-İstîʿâb,* II, 427-429; İbnü'l-Kayserânî, *el-Cemʿ beyne ricâli'ṣ-Ṣaḥîḥayn,* Haydarâbâd 1323, s. 282; İbnü'l-Cevzî, *Ṣıfatü'ṣ-ṣafve,* III, 200-201; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil,* III, 60; IV, 219, 223, 591; a.mlf., *Üsdü'l-ġâbe* (Bennâ), III, 497-498; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâ*ʾ, IV, 175-178; a.mlf., *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ,* I, 65-66; Yâfiî, *Mirʾâtü'l-cenân* (Cubûrî), I, 236; İbn Kesîr, *el-Bidâye,* IX, 190-191; İbn Hacer, *el-İṣâbe,* III, 98-99; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb,* VI, 277; Süyûtî, *Ṭabaḳātü'l-ḥuffâẓ* (Ömer), s. 25; Hazrecî, *Ḫulâṣatü Teẕhîb,* s. 235; İbnü'l-İmâd, *Şeẕerât,* I, 118.

İSMAİL L. ÇAKAN